

511.47

74

**ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

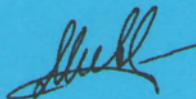
МОЇСЕЄВ СЕРГІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 37.032

**ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ
ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук



Дрогобич – 2009

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Південноукраїнському регіональному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів, м. Херсон, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, доцент
Кузьменко Василь Васильович,
Херсонський державний університет,
кафедра педагогіки та психології, доцент

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Приступа Євген Никодимович,
Львівський державний університет
фізичної культури, ректор;

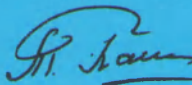
кандидат педагогічних наук, доцент
Довгань Надія Юрївна,
Миколаївський державний університет
імені В. О. Сухомлинського, кафедра
фізичного виховання, завідувач

Захист відбудеться "2" березня 2009 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К/36.053.01 у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка за адресою: 82100, м. Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, 2-й поверх, к. 20.

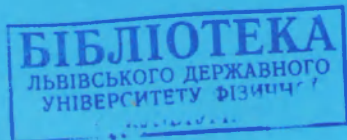
З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (82100, м. Дрогобич, вул. Лесі Українки, 2).

Автореферат розісланий 2 лютого 2009 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



Пантюк Т.І.



ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У ХХІ столітті поглиблення таких загальноцивілізаційних змін, як перехід від індустріального виробництва до науково-інформаційних технологій, створення єдиного інформаційного, економічного, технологічного, правового простору призводить до загострення конкуренції між найбільш розвиненими державами світу. У цій конкурентній боротьбі, на думку вітчизняних та зарубіжних науковців, переможуть лише ті країни, населення яких буде найбільш освіченим, розвиненим, духовно та морально досконалим.

Нині в Україні на законодавчому рівні визнається, що метою державної політики у сфері освіти повинно бути створення умов для розвитку особистості та творчої самореалізації кожного громадянина, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя. З огляду на це перед філософською, педагогічною та психологічною науками надзвичайно актуально постає проблема розроблення науково обґрунтованого організаційно-методичного забезпечення особистісно орієнтованого підходу до навчання і виховання школярів, яке допоможе кожному учневі відчувати себе свідомим та відповідальним суб'єктом освітнього процесу (Г. Ващенко, І. Зязюн, В. Кемінь, В. Кремень, М. Савчин, В. Скотний, О. Сухомлинська та ін).

Враховуючи позитивний досвід використання особистісно орієнтованих технологій протягом історико-культурного розвитку суспільства (Сократ, Ж.-Ж. Руссо, Я. Корчак, Г. Сковорода, В. Сухомлинський та ін.), численні дослідники і сьогодні, за допомогою даного підходу, намагаються ефективно розв'язувати різноманітні завдання щодо навчання, виховання та розвитку людини. Так, особливості впровадження особистісно орієнтованого підходу в навчально-виховний процес закладів освіти досліджували І. Бех, М. Кузнецов, О. Пехота, С. Подмазін, В. Рибалка, М. Чобітько, А. Хуторський, І. Якіманська та ін. Виховний потенціал особистісно орієнтованого підходу також розкривався у наукових працях Д. Белухіна, О. Бондаревської, О. Вишневського, О. Газмана, М. Красовицького, Н. Тимошук, М. Чепіль та ін. Технологічні аспекти даної проблеми вивчали Н. Гузій, В. Ковальчук, С. Кульневич, А. Нісімчук, В. Пилипенко, Г. Селевко та ін.

Беззаперечно актуальною залишається проблема впровадження реально працюючих особистісно орієнтованих технологій і у сучасну систему фізичного виховання школярів. Це зумовлюється загрозливими тенденціями у стані здоров'я випускників шкіл (Н. Василичина, М. Зубалій, О. Леонов, М. Ніколаско та ін.); зменшенням рухової активності юнаків та дівчат (О. Дубогай, М. Дутчак, Р. Левін, С. Операйло, О. Яременко та ін.); погіршенням рівня їх фізичної підготовленості (Д. Глазирін, Г. Лещенко, С. Операйло та ін.); збільшенням кількості летальних випадків на уроках фізичної культури (Г. Апанасенко); наявністю у шкільному процесі фізичного виховання авторитарних, екстенсивних методів навчання, виховання та розвитку дитини (А. Дубенчук, М. Дутчак, Н. Фролова та ін.).

На даному етапі розвитку психолого-педагогічної науки існують різні погляди науковців на шляхи гуманізації та демократизації існуючої системи фізичного виховання школярів: перехід до суб'єкт-суб'єктної моделі взаємодії вчителя з учнями (М. Віленський, Г. Власюк, Є. Ільїн, А. Оплетін, С. Філімонова, Б. Шиян та ін.); організації продуктивної міжособистісної взаємодії серед школярів (А. Баранов, М. Зайцева, Є. Короткова, А. Цьось та ін.); впровадження інноваційних методів та прийомів (М. Зубалій, І. Мокрушина, С. Селонін, В. Якимович та ін.); спортизація шкіл (Л. Лубишева, М. Правдов, М. Родін, Г. Северухін та ін.), актуалізування духовно-ціннісного потенціалу фізичної культури (В. Іващенко, М. Пантюк, Г. Пигльований, Є. Приступа, В. Столяров та ін.); впровадження особистісно орієнтованих технологій (О. Аксьонова, О. Дубогай, Н. Пешкова, Н. Фролова та ін.). Але незважаючи на численні дослідження науковцями теоретико-методологічних та методичних засад гуманізації і демократизації педагогічного процесу, на даний час ще залишаються недостатньо розробленими шляхи реалізації особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.

Складність та багатогранність проблеми побудови особистісно орієнтованої системи фізичного виховання старшокласників у загальноосвітній школі, зокрема, детермінується низкою суперечностей між загальнодержавними вимогами до рівня загальноосвітньої підготовленості учнів та особистісними потребами, інтересами, мотивами, системою цінностей кожного старшокласника; розробленістю теоретико-методологічних засад особистісно орієнтованої парадигми освіти та відсутністю чіткого педагогічного забезпечення його реалізації у системі фізичного виховання старшокласників; необхідністю ефективного формування особистої фізичної культури старшокласників та недостатнім володінням учителями особистісно орієнтованими методиками розв'язання даного завдання.

Актуальність, соціальна значущість та недостатнє розроблення означеної проблеми у психолого-педагогічній науці зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **"Особистісно орієнтований підхід до фізичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи"**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з планом наукової роботи Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів як складова теми "Теоретико-методологічні основи вдосконалення системи освіти та поліпшення її кадрового забезпечення" (державний реєстраційний номер 0104U010624). Тема дисертації затверджена вченою радою Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів (протокол № 1 від 21 січня 2005 року) та узгоджена в бюро Ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол №4 від 26 квітня 2005 року).

Мета роботи полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній апробації організаційно-педагогічних умов особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників, які забезпечать ефективне формування у школярів особистої фізичної культури.

Відповідно до мети поставлено такі завдання:

1. На основі аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури з'ясувати суть та концептуальні засади реалізації особистісно орієнтованого підходу у фізичному вихованні.

2. Уточнити цільові пріоритети особистісно орієнтованої системи фізичного виховання учнів та виявити компоненти, критерії та рівні сформованості особистої фізичної культури старшокласників.

3. Дослідити стан реалізації особистісно орієнтованого підходу у фізичному вихованні старшокласників.

4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників.

5. Розробити методичні рекомендації для вчителів фізичної культури та методистів з організації особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників в умовах загальноосвітньої школи.

Об'єкт дослідження – особистісно орієнтований підхід до фізичного виховання.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого підходу у фізичному вихованні старшокласників.

Гіпотезою дослідження є припущення, що побудова особистісно орієнтованої системи фізичного виховання старшокласників, спрямованої на формування особистої фізичної культури учнів, буде більш ефективною за умов організації конструктивного спілкування між учителем та учнями, стимулювання суб'єктності юнаків і дівчат в урочній та позаурочній фізкультурно-спортивній діяльності, а також забезпечення переходу фізичного виховання школярів у фізичне самовиховання.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали основні положення нормативно-законодавчих документів, які регламентують побудову системи фізичного виховання та визначають перспективи її розвитку; погляди вітчизняних та зарубіжних психологів на структуру, природу активності та провідні детермінанти розвитку особистості людини; гуманістичні ідеї у творчості видатних педагогів минулого; сучасні особистісно орієнтовані концепції навчання та виховання молоді (Д. Белухін, І. Бех, Е. Бондаревська, М. Красовицький, О. Пехота, В. Рибалка, Г. Селевко, А. Хуторський, І. Якіманська та ін.); погляди науковців на цільові орієнтири сучасної системи фізичного виховання та структуру особистої фізичної культури людини (В. Бальсевич, І. Биховська, М. Віленський, О. Логвиненко, В. Лук'янченко, К. Огніста, Б. Шиян, В. Столяров, Т. Круцевич та ін.); різноманітні підходи до гуманізації та демократизації системи фізичного виховання (М. Віленський, Є. Ільїн, Л. Лубишева, Є. Приступа, А. Цьось, Б. Шиян та ін.); особистісно орієнтовані технології фізичного виховання різних верст населення (О. Аксьонова, А. Дубенчук, Н. Фролова, Л. Головіна, А. Єрмаков, Н. Пешкова та ін.).

На різних етапах розробки означеної проблеми використовувався комплекс різноманітних методів дослідження:

✓ *теоретичних*: аналіз і узагальнення психолого-педагогічної, соціологічної та фізкультурно-спортивної літератури з метою встановлення вихідної концепції предмета дослідження й визначення його понятійно-критеріального апарату;

✓ *емпіричних*: вивчення передового педагогічного досвіду, бесіди з фахівцями з фізичного виховання, анкетування вчителів фізичної культури та старшокласників з метою дослідження сучасного стану системи фізичного виховання; тестування, анкетування, педагогічна експертиза, спостереження, педагогічний експеримент з метою вивчення рівня сформованості особистої фізичної культури старшокласників та наукового пояснення одержаних фактів; бесіди та аналіз продуктів діяльності учасників педагогічного експерименту з метою вивчення, узагальнення та порівняння його якісних та кількісних характеристик;

✓ методи математичної статистики для обробки отриманих під час дослідження результатів, перевірки їх достовірності та підтвердження статистичної гіпотези.

Базою дослідження були: Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів (м. Херсон), а також навчальні заклади Херсона (спеціалізована школа № 52, гімназія №3, загальноосвітня школа № 55, Фізико-технічний ліцеї при Херсонському національному технічному університеті) та Херсонської області (Скадовська загальноосвітня школа № 3, сільські загальноосвітні школи Цюрупинського району); Вінницька загальноосвітня школа № 3 та Донецька загальноосвітня школа № 61. Різними видами дослідницько-експериментальної роботи були охоплені 721 старшокласник та 487 учителів фізичної культури.

Дослідження проводилося у декілька етапів.

Перший етап (2000 – 2005 рр.) – аналітичний. Вивчено нормативно-законодавчі акти, які регламентують побудову системи фізичного виховання школярів; досліджено характерні вади традиційної авторитарної системи освіти; з'ясовано суть та характерні ознаки особистісно орієнтованого підходу до виховання молоді; виділено основні показники та структурні компоненти фізичної культури старшокласників; досліджено стан реалізації особистісно орієнтованого підходу у фізичному вихованні старшокласників; теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників; проведено констатувальний експеримент.

Другий етап (2005 – 2007 рр.) – експериментальний. Розроблено педагогічне забезпечення реалізації особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи; проведено комплексний педагогічний експеримент, у процесі якого встановлена доцільність побудови системи фізичного виховання на особистісно орієнтованих засадах; перевірено ефективність організаційно-педагогічних умов особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників; проведено повторне діагностування рівня сформованості основних компонентів особистої фізичної культури старшокласників.

Третій етап (2007 – 2008 рр.) – завершальний. Здійснено кількісний та якісний аналіз отриманих результатів дослідження; виявлено причинно-наслідкові зв'язки між кінцевими результатами та змістом експериментальних методик; зроблено висновки.

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягає у тому, що:

✓ *вперше* цілісно визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: організація конструктивного спілкування між учителем та учнями, стимулювання суб'єктності юнаків і дівчат в урочній та позаурочній фізкультурно-спортивній діяльності й забезпечення переходу фізичного виховання школярів у фізичне самовиховання;

✓ *уточнено* дефініцію "особистісно орієнтоване виховання", компоненти та критерії сформованості особистої фізичної культури старшокласників. До компонентів ми віднесли: інформаційно-інтелектуальний, мотиваційно-вольовий та діяльнісно-рефлексивний; до критеріїв – знання з теорії та методики фізичного самоудосконалення, інформаційна потреба у сфері фізичної культури, компетентність у розробці методики фізичного самоудосконалення, ставлення до занять фізичною культурою, реалізація потреби у фізичному саморозвитку, цілеспрямованість у фізичному самоудосконаленні, фізична підготовленість, рухова активність протягом тижня, знання актуальних показників власного фізичного стану;

✓ *подальшого розвитку* набули шляхи підвищення суб'єктності старшокласників у процесі фізичного виховання та розвиток їх гармонійної індивідуальності та творчості в різноманітних видах фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Розроблено й упроваджено в навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл методичні рекомендації щодо створення організаційно-педагогічних умов для особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників. Створено діагностичний інструментарій визначення рівня сформованості особистої фізичної культури старшокласника, який дає змогу відстежувати ефективність шкільної системи фізичного виховання та вносити необхідні корективи для більш адекватного її функціонування в умовах особистісно орієнтованої парадигми освіти.

Результати дослідження впроваджено у практику роботи Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів (м. Херсон) (довідка № 01-07 від 04.09.2008 р.), Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників (довідка № 384 від 09.06.2008 р.) та Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 01/308 від 10.09.2008 р.) під час проведення лекцій, організації практичних, семінарських та самостійних занять тощо; загальноосвітніх навчальних закладів м. Херсон: спеціалізована школа № 52 (довідка № 207 від 13.05.2008 р.), гімназія № 3 (довідка № 124 від 16.04.2008 р.), загальноосвітня школа № 55 (довідка № 259/01-11 від 09.09.2008 р.), Фізико-технічний ліцей при Херсонському національному технічному університеті (довідка № 209 від 04.09.2008 р.), Херсонської області: Скадовська загальноосвітня школа № 3

(довідка № 04 від 15.01.2008 р.), сільські загальноосвітні школи Цюрупинського району (довідка № 1764 від 02.09.2008 р.); Вінницької загальноосвітньої школи № 3 (довідка № 192 від 02.06.08 р.) та Донецької загальноосвітньої школи № 61 (довідка № 228 від 12.06.2008 р.).

Теоретичні висновки й отримані експериментальні дані науково-дослідницької роботи можуть бути включені до змісту лекційно-практичного спецкурсу для слухачів курсів підвищення кваліфікації (інститути післядипломної освіти педагогічних кадрів) та студентів педагогічних ВНЗ; використані учителями фізичної культури у професійній діяльності для підвищення її ефективності.

Особистий внесок здобувача. У методичних рекомендаціях "Науково-методичне забезпечення особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників" та "Організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників", написаних у співавторстві з В. Кузьменком, особистим внеском здобувача є відповідно параграфи 2, 3 та 2. У статті "Особистісно орієнтований підхід до фізичного виховання студентів як засіб розвитку їхньої громадянської активності", написаній у співавторстві, дисертантом охарактеризовано основні вимоги до побудови особистісно орієнтованого фізичного виховання молоді.

Вірогідність та надійність результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних позицій; використанням комплексу взаємодоповнювальних методів відповідно до предмета, мети і завдань дослідження; експериментальним дослідженням; системним аналізом фактичних матеріалів констатувального і формувального експериментів; зіставлення результатів дослідження, математичною обробкою кількісних показників.

Теоретичні положення й практичні рекомендації пройшли **апробацію** на: міжнародних науково-практичних конференціях: "Формування ціннісних орієнтацій студентської молоді у контексті громадянського суспільства" (м. Львів, 29 – 30 вересня 2005 р.), "Зміст громадянської освіти і виховання: історія, реалії та перспективи" (м. Херсон, 14 – 15 вересня 2006 р.), "Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном" (м. Горлівка, 18 – 19 жовтня 2006 р.); всеукраїнських науково-практичних конференціях: "Сучасні погляди на гендерну проблему в Україні" (м. Херсон, 25 – 26 травня 2005 р.), "Безпека 2006. Актуальні проблеми викладання безпеки життєдіяльності в закладах освіти" (м. Херсон, 19 – 20 жовтня 2006 р.), „Професійно-педагогічна підготовка та особливості виховання майбутніх фахівців в умовах Європейського освітнього простору” (м. Чернівці, 9 – 10 листопада 2006 р.), „Культурологічні та філологічні аспекти формування особистості XXI століття” (м. Херсон, 3 – 4 квітня 2007 р.), „Формування професійної компетенції майбутніх вчителів початкових класів” (м. Херсон, 3 – 4 квітня 2007 р.), "Особистість XXI століття: проблеми виховання та шляхи їх вирішення" (м. Київ, 17 – 18 жовтня 2007 р.), "Актуальні проблеми педагогіки та психології вищої технічної освіти" (м. Херсон, 24 квітня 2008 р.), "Сучасні пріоритети розвитку та виховання особистості" (м. Херсон, 1– 2 жовтня 2008 р.); обласних науково-методичних конференціях: "Ціннісні підходи до організації громадянського

виховання в національній українській школі: школі-родині" (м. Херсон, 6 березня 2007 р.), "Державно-громадське управління сучасним закладом освіти" (м. Херсон, 25 жовтня 2007 р.); обласних науково-практичних семінарах для вчителів фізичної культури (м. Херсон, 2005 – 2007 рр.)

Основні положення дисертаційної роботи доповідалися й обговорювалися а засіданнях кафедр теорії та методики виховної роботи та менеджменту освіти, а також на вченій раді Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження зображено у 20 публікаціях, з яких 8 – у фахових виданнях, затверджених ВАК України, 8 – в інших наукових і науково-методичних виданнях, 1 – матеріали конференцій, 2 методичні рекомендації та зошит фізичного самовдосконалення для старшокласників.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, двох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційного дослідження складає 309 сторінок, з яких 176 сторінок основного тексту. Робота містить 7 таблиць, 4 рисунки, 19 додатків на 104 сторінках. Список використаних джерел складається зі 265 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, сформульовано об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, розкрито наукову ювізну, теоретичне і практичне значення роботи, методологічну основу й етапи дослідження, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів у практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів, обласних нститутів післядипломної освіти педагогічних кадрів.

У першому розділі – "Теоретико-методологічні основи особистісно рієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників" – на основі аналізу психолого-педагогічної літератури та узагальнення результатів шкетування вчителів фізичної культури й старшокласників з'ясовано суть і онцептуальні засади реалізації особистісно орієнтованого підходу у фізичному ихованні старшокласників; уточнено цільові пріоритети особистісно рієнтованого фізичного виховання та виявлено компоненти, критерії, рівні формованості особистої фізичної культури старшокласників; охарактеризовано тан реалізації особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання таршокласників; обґрунтовано організаційно-педагогічні умови особистісно рієнтованого фізичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.

Вивчення наукової та методичної літератури засвідчило, що за нових сторико-культурних, соціально-політичних та економіко-технологічних реалій нформаційного суспільства традиційна, авторитарна система освіти навчання та иховання молоді морально застаріла й потребує перебудови на основі особистісно орієнтованої парадигми освіти.

Розгляд історичного аспекту проблеми дав змогу встановити, що ідея особистісно орієнтованого підходу до навчання та виховання молоді у педагогічній науці не є новою. Вона ґрунтується на значному гуманістичному та демократичному спадку відомих філософів Стародавньої Греції та Стародавнього Риму (Сократа, Платона, Аристотеля та ін.); класиків педагогічної думки епохи Відродження (В. Фельтре, М. Монтень та ін.), Просвітництва (Я. Коменський, Дж. Локк та ін.), Нового часу (Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Р. Штейнер, С. Френе, Я. Корчак та ін.), а також всесвітньо визнаних представників слов'янської педагогічної школи (Г. Сковорода, П. Лесгафт, К. Ушинський, П. Каптерев, В. Сухомлинський та ін.)

Досліджуючи погляди зарубіжних (А. Адлера, Г. Олпорта, А. Бандури, К. Роджерса та А. Маслоу) і вітчизняних (І. Іванов, Г. Костюк, К. Платонов, С. Рубінштейн та ін.) психологів на природу, активність та структуру особистості, було відзначено, що вона полікомпонентна і складається з елементів, які мають різні провідні детермінанти розвитку (соціальні, біологічні та особистісні). З'ясовано, що в основі побудови особистісно орієнтованої системи фізичного виховання школярів повинно бути положення про те, що учень є дещо більше, ніж продукт соціальних та біологічних факторів. У процесі його індивідуального психофізичного розвитку вирішального значення набувають: творча сила, самокеруючі механізми особистості, тенденція до самопізнання, самоусвідомлення та самоактуалізації, без опори на які ефективне навчання та виховання особистості неможливе.

Уточнюючи методологічну основу дослідження, нами було з'ясовано, що у площині особистісно орієнтованого підходу є різні моделі його практичної реалізації: духовно-ціннісні (І. Бех, О. Вишневський, Г. Сагач та ін.), культурологічні (О. Бондаревська), психотерапевтичні (Д. Белухін), психодідактичні (В. Рибалка, В. Серіков, А. Хуторський, І. Якіманська та ін.), діалогічно-допомогаючі (В. Біблер, О. Газман, К. Роджерс та ін.), синергетичні (С. Кульневич), діяльнісні (Г. Анохіна, С. Подмазін; Є. Степанов та ін.), проектні (М. Алексєєв, А. Матковський), технологічні (Г. Селевко, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак та ін.).

Установлено, що в різноманітних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учню високоефективну фізкультурно-спортивну діяльність, спрямовану на оптимізацію власного фізичного стану та самореалізацію психофізичного потенціалу.

На основі вивчення поглядів вітчизняних і зарубіжних науковців на структурно-критеріальний склад особистої фізичної культури учнів нами було виділено 45 критеріїв сформованості даного психофізичного феномену людини, з яких учителі фізичної культури, шляхом анкетування, відібрали 9 найбільш важливих: знання з теорії та методики фізичного самоудосконалення; інформаційна потреба у сфері фізичної культури; компетентність у розробці методики фізичного самоудосконалення; ставлення до занять фізичною культурою; реалізація потреби у фізичному саморозвитку; цілеспрямованість у фізичному самовдосконаленні; фізична підготовленість; рухова активність протягом тижня та знання показників власного фізичного стану. Результати анкетування дали нам змогу вищеназвані критерії згрупувати у такі компоненти

відповідальності, які у сукупності забезпечать формування неповторної, суспільно-значущої індивідуальності кожної дитини;

✓ до провідних функцій належать: гуманітарна, культуротвірна та соціалізація;

✓ сутність найбільш важливих принципів, вимог та умов полягає в забезпеченні психотерапевтичного характеру педагогічної діяльності з використанням активних діалогічних форм спілкування між суб'єктами педагогічного процесу; врахування соціальних та особистісних запитів кожного учня, його підтримка та опора на позитивні, найбільш яскраво виражені якості та здібності; створення стимулювального, комфортного та особистісно розвивального освітнього середовища; навчально-виховний процес для учнів повинен супроводжуватися досягненням успіху, радістю творчого пошуку, особистого відкриття, інтересом до процесу пізнання, емоційно-позитивним станом тощо.

Уточнюючи цільові акценти особистісно орієнтованої системи фізичного виховання учнів, було встановлено, що процес фізичного виховання учнів є складовою частиною фізичної культури суспільства, яка у різних педагогічних системах може бути пріоритетно спрямована на: оздоровлення людей (Т. Круцевич; Г. Рошупкін, Б. Шиян, Л. Лубишева та ін.); розвиток життєво важливих фізичних якостей та рухових навичок людини (В. Гончарова, І. Глазирін, Л. Матвеев, Л. Новиков); самореалізацію духовних і фізичних властивостей людини (Ю. Ніколаєва); формування потреби і зацікавленості особистості в культивуванні своїх тілесно-рухових характеристик і можливостей для реалізації цієї потреби (Л. Биховська); підготовку людей до життя та праці (О. Вацеба, М. Герцик, Ю. Курамшин), формування особистої фізичної культури людини (В. Бальсевич, М. Віленський, О. Логвиненко, К. Огніста, В. Столяров, Б. Загарський). У контексті даного дослідження ми дійшли висновку, що особистісно орієнтовану систему фізичного виховання старшокласників необхідно спрямувати на формування в учнів особистої фізичної культури. При цьому під особистою фізичною культурою старшокласника ми розуміли якісне, системне та динамічне утворення дитини, яке характеризується певним рівнем знань, умінь, навичок, а також достатньою сформованістю самокеруючих механізмів особистості, які в комплексі забезпечують учню високоефективну фізкультурно-спортивну діяльність, спрямовану на оптимізацію власного фізичного стану та самореалізацію психофізичного потенціалу.

На основі вивчення поглядів вітчизняних і зарубіжних науковців на структурно-критеріальний склад особистої фізичної культури учнів нами було виділено 45 критеріїв сформованості даного психофізичного феномену людини, з яких учителі фізичної культури, шляхом анкетування, відібрали 9 найбільш важливих: знання з теорії та методики фізичного самоудосконалення; інформаційна потреба у сфері фізичної культури; компетентність у розробці методики фізичного самоудосконалення; ставлення до занять фізичною культурою; реалізація потреби у фізичному саморозвитку; цілеспрямованість у фізичному самовдосконаленні; фізична підготовленість; рухова активність протягом тижня та знання показників власного фізичного стану. Результати анкетування дали нам змогу вищеназвані критерії згрупувати у такі компоненти

особистої фізичної культури старшокласників: інформаційно-інтелектуальний, мотиваційно-вольовий та діяльнісно-рефлексивний.

У процесі дослідження поглядів учителів фізичної культури та старшокласників на проблему особистісної орієнтації шкільної системи фізичного виховання були виявлені такі тенденції. По-перше, учителі фізичної культури, як правило, не розуміють суті особистісно орієнтованого підходу, ототожнюючи його з індивідуальним або диференційованим підходами, що призводить до епізодичного та безсистемного використання у власній діяльності педагогічних технологій, спрямованих на розвиток суб'єктності, рефлексивності та креативності учнів у фізкультурно-спортивній діяльності. По-друге, сучасні реалії шкільної системи фізичного виховання вступають у суперечність з поглядами старшокласників на шляхи підвищення її ефективності (учні хотіли б суттєво збільшити ступінь своєї суб'єктності у процесі фізичного виховання та кількість творчих завдань, у яких можна проявити власну індивідуальність, нестандартність та оригінальність).

Проведений аналіз теоретико-методичних праць вітчизняних та зарубіжних науковців з проблеми дослідження дав змогу виділити та теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників: організація конструктивного спілкування між учнем та вчителем; стимулювання суб'єктності учнів у фізкультурно-спортивній діяльності; перехід фізичного виховання учнів у їх фізичне самовиховання. Більш детально змістовне наповнення виділених організаційно-педагогічних умов показано на рисунку 1.

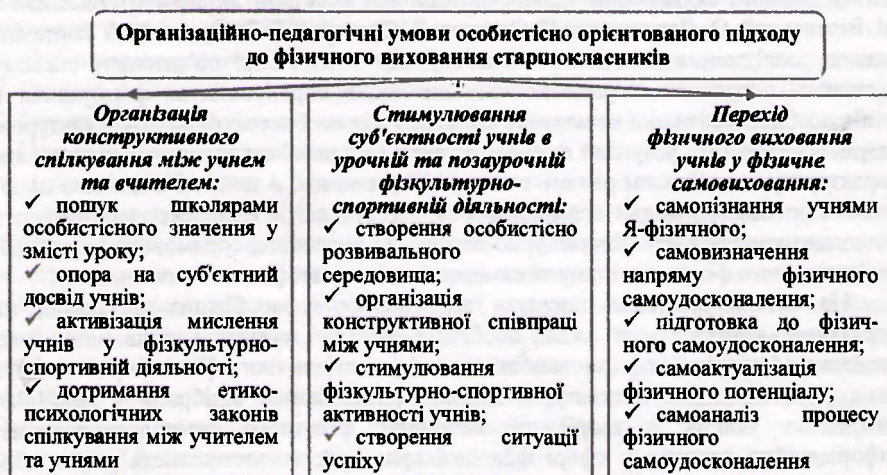


Рис. 1. Організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників

особистої фізичної культури старшокласників: інформаційно-інтелектуальний, мотиваційно-вольовий та діяльнісно-рефлексивний.

У процесі дослідження поглядів учителів фізичної культури та старшокласників на проблему особистісної орієнтації шкільної системи фізичного виховання були виявлені такі тенденції. По-перше, учителі фізичної культури, як правило, не розуміють суті особистісно орієнтованого підходу, ототожнюючи його з індивідуальним або диференційованим підходами, що призводить до епізодичного та безсистемного використання у власній діяльності педагогічних технологій, спрямованих на розвиток суб'єктності, рефлексивності та креативності учнів у фізкультурно-спортивній діяльності. По-друге, сучасні реалії шкільної системи фізичного виховання вступають у суперечність з поглядами старшокласників на шляхи підвищення її ефективності (учні хотіли б суттєво збільшити ступінь своєї суб'єктності у процесі фізичного виховання та кількість творчих завдань, у яких можна проявити власну індивідуальність, нестандартність та оригінальність).

Проведений аналіз теоретико-методичних праць вітчизняних та зарубіжних науковців з проблеми дослідження дав змогу виділити та теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників: організація конструктивного спілкування між учнем та вчителем; стимулювання суб'єктності учнів у фізкультурно-спортивній діяльності; перехід фізичного виховання учнів у їх фізичне самовиховання. Більш детально змістовне наповнення виділених організаційно-педагогічних умов показано на рисунку 1.

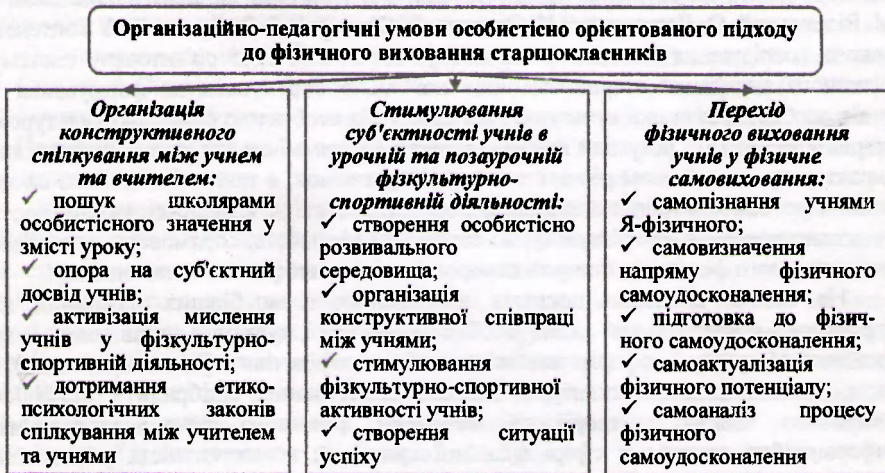


Рис. 1. Організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників

У другому розділі – "Організація особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників в умовах загальноосвітньої школи" – розкрито загальні питання підготовки та проведення педагогічного експерименту, методи і хід дослідження, охарактеризовано авторський підхід до реалізації організаційно-педагогічних умов особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників.

Перевірка гіпотези дослідження потребувала проведення протягом двох навчальних років (2005 – 2007) педагогічного експерименту на базі загальноосвітніх навчальних закладів м. Херсон, Херсонської області, м. Донецьк та м. Вінниця. Для забезпечення достовірності результатів цієї дослідно-експериментальної роботи обов'язково враховувалися такі чинники: експеримент відбувався у старших класах загальноосвітніх шкіл України і проходив у звичайних умовах без порушень програмних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки старшокласників; склад контрольних та експериментальних груп протягом експериментального дослідження залишався незмінним; уроки в контрольних та експериментальних класах проводилися на одній матеріально-технічній базі та одними й тими самими вчителями; заняття в контрольній групі проводилися за традиційною схемою, а в експериментальних – організовувалося конструктивне спілкування вчителя з учнями, стимулювалася самостійність та індивідуальність старшокласників в урочній та позаурочній фізкультурно-спортивній діяльності й забезпечувався перехід фізичного виховання учнів у фізичне самовиховання; відібрані контрольні та експериментальні групи мали подібні показники: кількісні (в експериментальних класах було 359 учнів, а у контрольних – 362) і якісні (рівень сформованості інформаційно-інтелектуального, мотиваційно-вольового та діяльнісно-рефлексивного компонентів особистої фізичної культури).

Оцінювання рівня сформованості інформаційно-інтелектуального компонента фізичної культури старшокласників здійснювалося на основі таких критеріїв: знання з теорії та методики фізичного самоудосконалення; інформаційна потреба у сфері фізичної культури; компетентність у розробці методики фізичного самоудосконалення.

Для оцінювання рівня сформованості мотиваційно-вольового компонента фізичної культури старшокласників використовувались такі критерії: фізична підготовленість; рухова активність протягом тижня; знання актуальних показників власного фізичного стану.

Оцінювання рівня сформованості діяльнісно-рефлексивного компонента фізичної культури старшокласників відбувалося на основі таких критеріїв: ставлення до занять фізичною культурою; реалізація потреби у фізичному саморозвитку; цілеспрямованість у фізичному самоудосконаленні.

Згідно з гіпотезою дослідження побудова особистісно орієнтованої системи фізичного виховання старшокласників, спрямованої на формування особистої фізичної культури учнів, буде більш ефективною за умов організації конструктивного спілкування між суб'єктами педагогічного процесу, стимулювання

суб'єктності учнів у фізкультурно-спортивній діяльності та забезпечення переходу фізичного виховання старшокласників у фізичне самоудосконалення.

Реалізація першої умови передбачала: проведення серії виховних бесід з метою підвищення мотивації у старшокласників до занять фізичною культурою та уточнення ними власного ідеалу фізично культурної людини; опір у педагогічному процесі на інтереси, потреби, бажання та систему цінностей старшокласників, що передбачало організацію пошуку учнями взаємозв'язків між власною системою вітальних, соціальних та духовних потреб та змістом уроку фізичної культури; активізацію суб'єктного досвіду старшокласників з метою стимулювання у них зацікавленості навчальним матеріалом; організацію дискусій з метою усвідомлення, корекції та прийняття старшокласниками існуючих норм, правил взаємодії між суб'єктами особистісно орієнтованого фізичного виховання учнів; проведення анкетування старшокласників задля залучення їх до планування системи фізичного виховання; активізацію свідомості та мислення учнів у педагогічному процесі; проведення навчальних дискусій з метою задоволення інформаційної потреби старшокласників у сфері фізичного самоудосконалення; використання інтимноособистісного діалогу з метою інструктивно-методичної, духовно-моральної підтримки учнів на шляху фізичного самоудосконалення, переконання учнів у необхідності систематичних занять фізичною культурою, а також під час підсумкового оцінювання річної роботи старшокласників над фізичним самоудосконаленням.

Під час проведення педагогічного експерименту на основі власних спостережень та бесід з учителями фізичної культури було встановлено, що тільки при побудові педагогічного спілкування на етико-психологічній основі і за умов емоційно-позитивного ставлення суб'єктів спілкування один до одного можна говорити про високу ефективність інтимно-особистісного діалогу, бесід, дискусій у системі особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників.

Реалізація другої умови: "Забезпечення суб'єктності старшокласників у фізкультурно-спортивній діяльності" – передбачала створення для учнів особистісно розвивального середовища, організацію конструктивної співпраці між старшокласниками та стимулювання активності учнів у фізкультурно-спортивній діяльності.

У дисертаційному дослідженні під особистісно-розвивальним середовищем розуміємо спеціально створене соціокультурне оточення, що є сукупністю різноманітних форм, методів, прийомів, засобів та спеціального змісту і надає можливість старшокласникам проявити власну самостійність, суб'єктність, індивідуальність та креативність в урочній та позаурочній навчально-виховній діяльності. Організація особистісно-розвивального середовища на уроках фізичної культури передбачала надання можливості старшокласникам займатися особистісно значущою фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю; проведення серед учнів конкурсу на кращий комплекс загально-розвивальних вправ, уроків прийому улюбленого нормативу та тематичних уроків творчості. Створення особистісно розвивального середовища в позаурочній фізкультурно-спортивній діяльності забезпечувалося проведенням особистісно орієнтованих змагань з легкої

атлетики, волейболу, баскетболу, футболу, загальної фізичної підготовленості та дня пошуку спортивних талантів (день здоров'я). При стимулюванні фізкультурно-спортивної активності старшокласників використовувалися різні форми заохочення (соціальні, матеріальні, улюбленим видом діяльності); створювався позитивний емоційний фон (урізноманітнення засобів, методів та прийомів фізичного виховання старшокласників; використання музичного супроводу, проведення різноманітних змагань, ігор, конкурсів) та умови для досягнення старшокласниками успіху в навчальній діяльності (випереджальний розвиток фізичних здібностей, використання різноманітних підвідних та імітаційних вправ, удосконалення техніки фізичних вправ за полегшених умов або за спрощеними правилами, поступове підвищення складності навчальних завдань).

Реалізація третьої умови "Забезпечення переходу фізичного виховання старшокласників у фізичне самовиховання" передбачала допомогу учням на всіх основних етапах фізичного самовдосконалення. Так, під час самопізнання старшокласниками свого фізичного стану їм пропонувалось визначитися з кількісними характеристиками рівня фізичного розвитку, фізичної підготовленості та стану кардіо-респіраторної системи; порівняти отримані показники з існуючими на даний момент рекордами школи; з'ясувати особистісне ставлення до кожного з виділених показників. При визначенні старшокласників з особистісно значимою метою фізичного самоудосконалення їм радили чітко усвідомити та описати свій ідеал фізичного стану; у цілому проаналізувати кількісні показники свого фізичного стану; з'ясувати погляди близьких людей на проблему визначення їх напрямку фізичного самовдосконалення. На підготовчому етапі старшокласників ознайомлювали з технологіями самостійного знаходження необхідної інформації щодо фізичного виховання, створення індивідуальних методик фізичного самоудосконалення та подолання перешкод під час занять фізичною культурою; залучали до складання власного режиму дня, розробки діагностичного інструментарію відстеження ступеня досягнення особистісно значущої мети. Етап самоактуалізації фізичного потенціалу передбачав організацію ефективного самоконтролю, самоаналізу та самокорекції старшокласниками власної особистісно значущої фізкультурно-спортивної діяльності, а також здійснення стимулювання даного виду діяльності школярів. Аналітико-коригувальний етап надавав допомогу старшокласникам в аналізі фізкультурно-спортивної діяльності за рік та здійсненні обґрунтованого коригування подальшого напрямку фізичного самоудосконалення.

Контрольний етап науково-дослідницької роботи мав на меті перевірити ефективність розробленого педагогічного забезпечення особистісно орієнтованого підходу до фізичного виховання старшокласників. Результати, наведені у таблиці 1, свідчать про суттєві відмінності в рівнях сформованості основних компонентів особистої фізичної культури учнів експериментальних та контрольних класів.

Так, в експериментальних групах: на 7,6% більше учнів з високим рівнем сформованості інформаційно-інтелектуального компонента особистої фізичної культури, ніж у контрольних групах, на 9,8% більше учнів з середнім рівнем та на 17,4% менше учнів з низьким рівнем; на 7,6% більше учнів з високим рівнем сформованості мотиваційно-вольового компонента фізичної культури, ніж у

контрольних класах, на 9,1 % більше учнів з середнім рівнем та на 16,7% менше учнів з низьким рівнем; на 5,9% більше учнів з високим рівнем сформованості мотиваційно-вольового компонента фізичної культури, ніж у контрольних класах, на 8,3 % більше учнів з середнім рівнем та на 14,2 % менше учнів з низьким рівнем.

Таблиця 1
Динаміка сформованості основних компонентів особистої фізичної культури учнів контрольних та експериментальних груп (у %)

Компонент фізичної культури старшокласника	Рівні сформованості	Контрольні групи (362 учня)			Експериментальні групи (359 учнів)		
		Констату-вальний етап	Форму-вальний етап	Пряріст	Констату-вальний етап	Форму-вальний етап	Пряріст
Інформаційно-інтелектуальний	Високий	12,1	15	2,9	13,1	22,6	9,5
	Середній	54,2	59,9	5,7	52,4	69,7	17,3
	Низький	33,7	25,1	-8,6	34,5	7,7	-26,8
Мотиваційно-вольовий	Високий	11,9	14,2	2,3	11,4	21,3	9,9
	Середній	53	58,6	5,6	54,1	68,8	14,7
	Низький	35,1	27,2	-7,9	34,5	9,9	-24,6
Діяльнісно-рефлексивний	Високий	12,4	15	2,6	10,9	19,4	8,5
	Середній	54,4	59,5	5,1	56,4	69,8	13,4
	Низький	33,2	25,5	-7,7	32,7	10,8	-21,9

Отримані у дослідженні кількісні результати динаміки зростання рівнів сформованості основних компонентів фізичної культури старшокласників експериментальних та контрольних груп, перевірялися на узгодженість за допомогою нуль-гіпотези. Коефіцієнти підтвердили правомірність робочої гіпотези та ефективність виділених організаційно-педагогічних умов особистісної орієнтації фізичного виховання старшокласників.

Проведене експериментальне дослідження підтверджує гіпотезу, покладену в його основу, і дає підстави зробити такі висновки:

1. Аналіз поглядів науковців засвідчив, що на даному етапі розвитку педагогічної науки під особистісно орієнтованим підходом до виховання доцільно розуміти поетапну, систематичну та комплексну допомогу учням на шляху до висококультурної, гармонійної, самоактуалізації власного духовно-морального і фізичного потенціалу в соціально-корисній площині.

2. Встановлено, що реалізація ідеї особистісно орієнтованого підходу у фізичному вихованні неможлива без урахування як загальнопедагогічних, так і специфічних принципів особистісно орієнтованої парадигми освіти; орієнтації імісту педагогічного процесу на забезпечення школярів усім необхідним для формування та розвитку власної особистості; створення оптимальних умов для зиявлення, підтримки і розвитку в учнів механізмів самоактуалізації, саморегуляції, заможимуючої та відповідальності, які у своїй сукупності забезпечують формування неповторної, суспільно-значущої індивідуальності кожної дитини.

3. З'ясовано, що особистісно орієнтована система фізичного виховання гаршкласників повинна бути спрямована на формування в учнів особистої фізичної культури. Зокрема, таких її компонентів, як інформаційно-телектуальний, мотиваційно-вольовий та діяльнісно-рефлексивний, основними критеріями сформованості яких є знання з теорії та методики фізичного самоудосконалення, інформаційна потреба у сфері фізичної культури, компетентність у розробці методики фізичного самоудосконалення, ставлення до занять фізичною культурою, реалізація потреби у фізичному саморозвитку, спрямованість у фізичному самоудосконаленні, фізична підготовленість, рухова активність протягом тижня та знання показників власного фізичного стану.

4. Досліджуючи стан реалізації особистісно орієнтованого підходу у фізичному вихованні старшкласників потрібно відзначити, що переважна більшість учителів фізичної культури не розуміють суті особистісно орієнтованого підходу і, як наслідок, рідко та безсистемно використовують у власній педагогічній практиці особистісно орієнтовані технології навчання і виховання учнів. Це вступає у суперечність з тим, що старшкласники хотіли б суттєво збільшити ступінь своєї суб'єктності у процесі фізичного виховання та кількості творчих завдань, у яких можна проявити власну індивідуальність, ініціативність та нестандартність.

5. Теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені організаційно-педагогічні умови, які сприяють особистісній орієнтації системи фізичного виховання старшкласників та значно підвищують ефективність формування особистої фізичної культури в учнів, є такими: організація конструктивного діалогу між суб'єктами педагогічного процесу; стимулювання суб'єктності учнів у фізкультурно-спортивній діяльності та перехід фізичного виховання з колективної у фізичне самоудосконалення.

6. Проведено педагогічний експеримент, кількісні та якісні результати якого підтвердили висунуту гіпотезу. Так, наприкінці формувального експерименту в класах, де система фізичного виховання будувалася на засадах особистісно орієнтованої парадигми освіти, приріст високого рівня сформованості інформаційно-інтелектуального компонента фізичної культури у старшкласників становив 9,5%, середнього – 17,3%, низького – мінус 26,8%, а у контрольних класах – 2,9%, 5,7%, та мінус 8,6%, відповідно; приріст високого рівня сформованості мотиваційно-вольового компонента фізичної культури у старшкласників експериментальних груп становив 9,9%, середнього – 14,7%, низького – мінус 24,6%, а у контрольних класах – 2,3%, 5,6% та мінус 7,9%, відповідно; приріст високого рівня сформованості діялісно-рефлексивного компонента фізичної культури у старшкласників експериментальної групи становив 8,5%, середнього – 13,4%, низького – мінус 21,9%, а у контрольній – 4,4%, 5,1% та мінус 7,7%, відповідно.

7. Значне збільшення приростів рівнів сформованості компонентів особистої фізичної культури старшкласників експериментальних груп, порівняно з контрольними, відбулося завдяки концентрації інтелектуальних, моральних, фізичних сил учнів на важливому, домінуючому для них напрямі

Навчально-методичні матеріали

18. Моїсєєв С.О. Зошит фізичного самовиховання старшокласника : [навч.-метод. посіб.] / С.О. Моїсєєв. – Херсон : РІПО, 2006. – 25 с.

19. Кузьменко В.В. Науково-методичне забезпечення особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників : [метод. рекомендації] / В.В. Кузьменко, С. О. Моїсєєв. – Херсон : Айлант, 2007. – 92 с.

20. Моїсєєв С.О. Організаційно-педагогічні умови особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників : [метод. рекомендації] / С.О. Моїсєєв, В.В. Кузьменко. – Херсон : РІПО, 2008. – 94 с.

АНОТАЦІЯ

Моїсєєв С.О. Особистісно орієнтований підхід до фізичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, 2009.

Дослідження присвячене проблемі особистісної орієнтації шкільної системи фізичного виховання старшокласників. Автором з'ясовані сутність та значення особистісно орієнтованого підходу до виховання у психологічній та педагогічній науках. Уточнені цільові орієнтири особистісно орієнтованої системи фізичного виховання. Визначені компоненти, критерії, показники та рівні сформованості особистої фізичної культури старшокласника. Вивчені погляди вчителів фізичної культури та учнів старших класів на існуючу систему фізичного виховання та можливі шляхи підвищення її ефективності.

У дисертації виділені, теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені організаційно-педагогічні умови, які сприяють особистісній орієнтації системи фізичного виховання старшокласників та значно підвищують ефективність формування особистої фізичної культури старшокласників: організація конструктивного спілкування між учителем та учнями; стимулювання суб'єктності учнів в урочній та позаурочній фізкультурно-спортивній діяльності та перехід фізичного виховання школярів у фізичне самовиховання.

Ключові слова: особистість, особистісно орієнтоване виховання, фізичне виховання, особиста фізична культура старшокласника, організаційно-педагогічні умови, конструктивне спілкування, суб'єкт фізичного виховання, фізичне самоудосконалення.

АННОТАЦИЯ

Моисеев С.А. Личностно ориентированный подход к физическому воспитанию старшеклассников в учебно-воспитательном процессе общеобразовательной школы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09. – теория и методика воспитания. – Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко, Дрогобыч, 2009.

Диссертационное исследование посвящено актуальной проблеме реализации идеи личностно ориентированного подхода в практике физического воспитания старшеклассников.

В работе установлено, что в новых историко-культурных, социально-политических и экономико-технологических реалиях информационного общества традиционная, авторитарная система обучения и воспитания молодежи морально устарела и требует модернизации на основе личностно ориентированной парадигмы образования.

Охарактеризована теоретико-методологическая основа современных личностно ориентированных концепций образования, исследованы взгляды ученых на природу, активность и структуру личности, уточнено понятие "личностно ориентированный подход в воспитании", определены его характерные особенности: цель и задачи, функции, содержание, принципы, условия, требования к реализации в педагогическом процессе общеобразовательного заведения.

В диссертации уточнено суть и диалектические взаимоотношения между такими понятиями как физическая культура общества, физическое воспитание, физическая культура старшеклассника, установлено, что наиболее важными компонентами личной физической культуры старшеклассника являются: информационно-интеллектуальный; мотивационно-волевой и деятельно-рефлексивный. К основными показателями вышеперечисленных компонентов относятся: знания по теории и методике физического самосовершенствования; информационная потребность в сфере физической культуры; компетентность в разработке методики физического самосовершенствования; отношения к занятиям физической культурой; реализация потребности в физическом саморазвитии; целенаправленность в физическом самосовершенствовании; физическая подготовленность; двигательная активность; знание показателей собственного физического состояния.

На начальном этапе опытно-экспериментальной работы были исследованы взгляды учителей физической культуры и старшеклассников на реалии и перспективы решения проблемы личностной ориентации школьной системы физического воспитания, выявлены общие тенденции и противоречия по данному вопросу среди субъектов педагогического процесса.

Определены и теоретически обоснованы организационно-педагогические условия личностно ориентированного физического воспитания старшеклассников: организация конструктивного общения между субъектами педагогического процесса; стимулирование субъектности старшеклассников в изобразительно-спортивной деятельности; обеспечение перехода физического воспитания учеников в их физическое самовоспитание.

Результаты педагогического эксперимента показали существенное увеличение приростов уровней информационно-интеллектуального, мотивационно-волевого и деятельно-рефлексивного компонентов личной физической культуры старшеклассников экспериментальных групп по сравнению с контрольными благодаря: поиску учащимися личностного значения

в содержании урока; осознанию учащимися сути физических упражнений, методик, технологий, которые использует учитель на уроке; соблюдению этических-психологических законов общения и взаимодействия между субъектами педагогического процесса; созданию лично-развивающей среды; опоре на ученическое самоуправление и организацию конструктивного сотрудничества между старшеклассниками; стимулированию физкультурно-спортивной активности учеников; созданию ситуации успеха; организации физического самосовершенствования старшеклассников.

Ключевые слова: личность, лично ориентированное воспитание, физическое воспитание, физическая культура старшеклассника, организационно-педагогические условия, конструктивное общение, субъект физического воспитания, физическое самовоспитание.

SUMMARY

Moiceev S.O. Individually-oriented approach to physical education of pupils of senior forms in educational and up-bringing process of secondary school. – Manuscript.

The thesis for candidate degree of pedagogical science; speciality 13.00.07 – the theory and the methodology of education. Drogobych State Pedagogical University of I. Franko, Drogobych, 2009.

The investigation is dedicated to problem of individual orientation of school system of physical education of pupils of senior forms. The author explained the sense and the meaning of individually-oriented approach to education in psychological and pedagogical science. The author specified structural and content selfdependence between such notions as physical culture of society, physical education and individual physical culture of pupil of senior form. The author determined components, criteria, indicators and levels of formation of individual physical culture and pupils of senior forms on real system of physical education and possible ways raising of it's effectiveness.

The thesis underlined, theoretically explained and experimentally checked organizational and pedagogical conditions, which help to develop individual orientation of system of physical education of pupils of senior forms and help raise considerably the effectiveness of formation of individual physical culture of pupils: organization of constructive speaking between subjects of pedagogical process; guaranteeing of subjectivity of pupils in their physical cultural, sport activity and passage from physical education of schoolchildren their physical selfperfection.

Key words: individuality, individually-oriented education, physical education, individual physical culture of pupil of senior form, organizational and pedagogical conditions, constructive speaking, subject of physical education, physical selfperfection.